

Biała Księga Obronności Chin – pokojowe deklaracje i realia

ANITA KRZYŻANOWSKA

W ostatnich latach Chiny prowadzą politykę odczytywaną przez obserwatorów jako ambicję uzyskania statusu mocarstwa światowego. Rosnąca gospodarcza potęga i wpływ na globalne procesy w świecie rodzą coraz częściej pytanie o aspiracje tego państwa w aspekcie militarnym. Interesujące jest ukazanie na tle ogólnych celów Państwa Środka głównych założeń dokumentu strategicznego Chin w zakresie polityki obronnej – Białej Księgi w dziedzinie obronności z 2010 r., a szczególnie jej adekwatności do rzeczywistych lub domniemych intencji Pekinu.

Obserwowane od pewnego czasu w Państwie Środka trendy rozwojowe budzą zaniepokojenie nie tylko najbliższych sąsiadów w Azji, ale również innych mocarstw czy organizacji takich jak Unia Europejska. Czy świat powinien obawiać się „Wielkiego Smoka”? Czy zawarta w oficjalnych dokumentach strategicznych deklaracja pokojowego rozwoju Chin stanowi wytyczną działalności państwa czy jest jedynie chwytliwym hasłem, kryjącym rzeczywiste intencje Państwa Środka?

Wielu analityków podkreśla, że analiza polityki zagranicznej i obronnej Chin stanowi wyzwanie, którego istotnym elementem jest zrozumienie wzajemnych zależności i oddziaływań wielu instytucji, filozofii i trendów, które kształtują chińskie podejście do tych obszarów polityki. Obecnie charakterystyczne są rozproszone źródła decyzyjne (partia, armia), dyskusje dotyczące stopnia umiędzynarodowienia chińskiego rozwoju, jak również coraz bardziej odważne artykułowanie interesów globalnych przez to państwo¹. Dochodzi do tego z jednej strony chęć otwarcia się na świat i większego wpływania na procesy globalne, z drugiej zaś – szczególnie akcentowane przez kierownictwo partii – utrzymywania dyscypliny i jedności ideologicznej w społeczeństwie w obliczu idei i sygnałów napływających ze świata zewnętrznego.

¹ L. Jakobson, D. Knox, *New Foreign Policy Actors in China*, SIPRI Policy Paper No. 26, s. 8-9, http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=410 (dostęp: 28 października 2011 r.).

Istotnym elementem zrozumienia „chińskiej specyfiki” – a więc chińskiego postrzegania świata, polityki i miejsca Chin w tym świecie – jest doktryna wyrażona w dokumencie „Naukowy pogląd na rozwój”². Zawiera ona założenia rozwoju państwa, wynikające z tradycyjnych kierunków filozofii chińskiej (taoizmu, konfucjanizmu i buddyzmu) a odnoszące się do obszarów: gospodarczego, kulturowego, politycznego, wojskowego i społecznego, rozpatrywanych jednocześnie w aspektach: naturalnym, ludzkim, społecznym (lokalnym, regionalnym, narodowym) oraz globalnym. Połączenie wymienionych systemów filozoficznych oraz elementów ideologii państwa komunistycznego powoduje, że pytanie, dokąd zmierzają Chiny budzi sprzeczne opinie i oceny.

Silne połączenie rozwoju ekonomicznego z rozwojem polityczno-militarnym, jak również wspomniana „chińska specyfika” w wielu dziedzinach – w tym gospodarczej – sprawia, że ocena strategicznych celów i rzeczywistych intencji państwa chińskiego staje się poważnym problemem dla obserwatorów środowiska bezpieczeństwa. Chcąc analizować cele Chin w dziedzinie bezpieczeństwa, należy wziąć pod uwagę dwa istotne elementy.

Po pierwsze, należy je rozpatrywać w szerszym kontekście celów strategicznych państwa chińskiego. Obserwatorzy³ wskazują główne trendy, które kształtują myślenie strategiczne Chin, a są nimi:

² Założenia rozwoju państwa ogłoszone przez Hu Jintao w przemówieniu podczas 17. Zjazdu Partii Komunistycznej Chin w 2007 r. Wypracowany program zmian obejmuje 24 szczegółowe zagadnienia w zakresie:

1. Promowania zrównoważonego i szybkiego wzrostu gospodarczego: wzmocnienie zdolności Chin w zakresie niezależności innowacyjnej oraz utworzenie innowacyjnego państwa chińskiego; przyspieszenie transformacji modelu rozwoju gospodarczego oraz promowanie podnoszenia jakości struktur gospodarczych; zrównoważony rozwój obszarów miejskich oraz wiejskich.
2. Rozwoju demokracji socjalistycznej: promowanie zasad demokracji wśród obywateli; rozwój zasad demokracji na poziomie podstawowym i zapewnienie korzystania w większym stopniu przez obywateli z praw demokratycznych; implementacja zasad prawa jako podstawowej reguły postępowania oraz budowa państwa socjalistycznego kierującego się rządami prawa.
3. Promowania szybkiego rozwoju i dobrobytu kultury socjalistycznej, czyli tworzenie systemu wartości socjalistycznych tak, aby ideologia socjalistyczna była spójna i bardziej atrakcyjna dla społeczeństwa.
4. Stymulowania rozwoju społecznego ze szczególnym uwzględnieniem poprawy warunków życia obywateli: nadanie priorytetu kwestiom edukacji oraz tworzenie obrazu Chin jako państwa bogatego w zasoby ludzkie; implementacja strategii rozwojowej, której celem jest tworzenie miejsc pracy oraz zachęcanie do wzrostu przedsiębiorczości w tworzeniu nowych możliwości zawodowych; głęboka reforma systemu dystrybucji dochodu oraz zwiększanie dochodu mieszkańców miast i wsi.

Na podstawie J. Galtung: *The Scientific Outlook On Development: Hu Jintao's Speech to the 17th Communist Party of China Congress*, http://www.transcend.org/tri/downloads/The_Scientific_Outlook_on_Development.pdf (dostęp: 3 lutego 2011 r.).

³ W. Jisi, *China's Search for a Grand Strategy. A Rising Great Power Finds Its Way*, „Foreign Affairs”, marzec/kwiecień 2011, s. 68-79.

- szerokie pojmowanie bezpieczeństwa, w którym oprócz aspektów militarnych i politycznych brane są pod uwagę kwestie gospodarcze i zagrożenia nietradycyjne (priorytetem staje się zacieśnienie powiązań gospodarczych z innymi mocarstwami przy jednoczesnym minimalizowaniu prawdopodobieństwa militarnej lub politycznej konfrontacji z nimi);
- multilateralizm ukierunkowany na osiąganie określonych celów poprzez m.in. szukanie współpracy z innymi państwami na podstawie wspólnych interesów (nawet, gdy w innych kwestiach toczą się spory między stronami);
- postrzeganie dalszego rozwoju nie tylko w wymiarze ekonomicznym, ale również społecznym (m.in. ochrona środowiska, zabezpieczenie społeczne, promowanie innowacyjności).

Zgodnie z tymi trendami, w wydanym we wrześniu 2011 r. dokumencie „Pokojowy rozwój Chin”⁴, stanowiącym swego rodzaju strategię rozwojową, jako cele strategiczne wskazano rozwój i jedność państwa w aspekcie wewnętrznym oraz budowę przyjaznego otoczenia i pokoju w wymiarze zewnętrznym; modernizację państwa i budowę społeczeństwa dobrobytu (poprawa warunków życia obywateli, edukacji, stanu środowiska naturalnego, korzystanie z praw obywatelskich). Wartościami, szczególnie chronionymi są: suwerenność, bezpieczeństwo narodowe, integralność terytorialna, chiński system polityczny, stabilność społeczna i rozwój społeczno-gospodarczy oraz jedność narodowa.

Po drugie, „socjalizm z chińską specyfiką” stanowi mieszankę wielu modeli ekonomicznych i dlatego tak trudne jest jego rozpatrywanie w stosunkach państwo–rynek oraz interwencjonizm–wolność gospodarcza. System gospodarczy zawiera elementy zarówno komunizmu (cały sektor bankowy jest państwowy, aż 30 proc. PKB wytwarza państwo), jak i kapitalizmu (uwolniona przedsiębiorczość, gospodarka bez regulacji cen). Wyrosła z chińskiej tradycji taoistycznej sztuka poszukiwania „złotego środka” i godzenia sprzeczności sprawia, że „socjalizm” uznawany jest za kompatybilny z rynkiem, co jeszcze bardziej utrudnia jakąkolwiek klasyfikację chińskiego fenomenu⁵.

Wskazuje się na rosnące zaangażowanie Chin w skali globalnej szczególnie w Azji, Afryce i Ameryce Południowej oraz na obszarze poradzieckim⁶.

⁴ *China's Peaceful Development*, http://www.gov.cn/english/official/201109/06/content_1941354.htm (dostęp: 8 września 2011 r.).

⁵ Więcej: R. Pyffel, S. Prokurat, *Chińskie przejście przez rzekę*, „Wprost”, nr 15/2010 (1419), <http://www.wprost.pl/ar/191992/Chinskie-przejscie-przez-rzeke/?O=191992&pg=2> (dostęp: 4 lutego 2011 r.).

⁶ A. Balcer, *Smok już wszedł*, Policy Paper, http://www.demoseuropa.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=618%3Athe-dragon-has-already-entered&catid=129%3A2011kom&Itemid=152&lang=pl (dostęp: 11 lutego 2011 r.).

Przyczynił się do tego m.in. fakt, że po światowym kryzysie gospodarczym Chin – w odróżnieniu od innych mocarstw – znacznie umocniły się na arenie międzynarodowej. W 2009 r. zanotowały 9 proc. wzrost gospodarczy, podczas gdy np. Rosja odnotowała spadek o 8 proc., zaś UE o 4 proc. Wielu obserwatorów wskazuje, że charakter chińskiego zaangażowania na arenie międzynarodowej polega na ekonomizacji polityki zagranicznej i oparciu jej na *soft power*⁷. Wskazuje się, że szybko rozwijające się Chiny są szczególnie zainteresowane surowcami energetycznymi oraz rynkami zbytu własnych produktów i technologii w krajach rozwijających się oraz możliwościami inwestycyjnymi zwłaszcza dla swojego, największego na świecie, sektora budowlanego. Główne cele obecności Chin w Afryce dotyczą uzyskiwania surowców naturalnych niezbędnych do rozwoju chińskiej gospodarki, rynków zbytu oraz poparcia politycznego. Przez państwa afrykańskie Chiny postrzegane są jako atrakcyjny kontrahent, gdyż inwestycje Państwa Środka opierają się na zasadach nieingerencji w sprawy wewnętrzne afrykańskich partnerów oraz podejściu biznesowym⁸. Chiny inwestują i pożyczają pieniądze państwom, które zostały odtrącone lub potępione przez Zachód – obserwatorzy wskazują, że choć Chiny systematycznie rozbudowują wpływy polityczne w Afryce, jednak chińska obecność militarna na kontynencie jest znikoma, a rywalizacja z Zachodem odbywa się wyłącznie na polu kontroli strategicznych złóż surowców.

Tak silne połączenie idei rozwoju ekonomicznego i polityczno-militarnego w przypadku światowego eksportera numer jeden, dysponującego najszybciej rozwijającą się gospodarką globu i najliczniejszą, bo ponad dwumilionową armią – prowadzi do poważnego pytania o rzeczywiste globalne ambicje Państwa Środka.

GLÓWNE TEZY BIAŁEJ KSIĘGI OBRONNOŚCI CHIN

W marcu 2011 r. opublikowano Białą Księgę w dziedzinie obronności⁹, będącą informacją o stanie armii w 2010 r. oraz głównych celach strategicznych w zakresie polityki obronnej. Dokument zawiera opis sytuacji bezpie-

⁷ Najnowsze zaangażowanie Chin w gospodarkę światową dotyczy m.in. deklaracji wsparcia dla przeżywającej kryzys strefy euro.

⁸ P. Wołejko, *Smok w jaskini lwa*, „Polska Zbrojna”, 7 sierpnia 2011 r., s. 49.

⁹ *China's National Defense in 2010*, <http://merlin.ndu.edu/whitepapers/ChinaEnglish2010.pdf> (dostęp: 10 maja 2011 r.).

czeństwa oraz główne założenia polityki obronnej Chin, a następnie na tym tle charakteryzuje kierunki i założenia reform w siłach zbrojnych¹⁰.

We wstępie do Białej Księgi podkreśla się, że Chiny znajdują się w szczególnym punkcie historycznym, w którym przyszłość państwa jest ściśle związana ze zmianami na arenie międzynarodowej. Dokument zawiera deklarację podejmowania chińskich wysiłków na rzecz budowy harmonijnej społeczności międzynarodowej poprzez pokojowy rozwój, którego elementami są więzi łączące fundamentalne interesy społeczeństwa chińskiego z interesami społeczności międzynarodowej oraz znaczny udział Chin w rozwoju globalnym.

Jako istotny element wykorzystywania sprzyjających warunków do rozwoju państwa wskazuje się realizację założeń, zawartych w „Naukowym poglądzie na rozwój”. Podkreśla się, że realizując te założenia, Chiny potwierdzają przyjętą drogę pokojowego rozwoju, kontynuują pokojową politykę zagraniczną, zaś polityka obronna ma charakter czysto defensywny i nastawiona jest na ochronę terytorium oraz ludności. Strategiczne cele państwa mają wyrażać się w zrównoważonym nacisku zarówno na postęp i rozwój gospodarczy państwa, jak też na wzmocnieniu potencjału militarnego, tak aby budować dostatnie państwo i silną armię.

Środowisko bezpieczeństwa

W Białej Księdze wskazuje się, że zmiany i ciągle procesy dostosowawcze w świecie przejawiają się w nieodwracalnym trendzie globalizacji ekonomicznej, zjawisku wielobiegowości oraz w pogłębiającej się informatyzacji społeczeństw. Autorzy dokumentu zauważają, że globalne wyzwania rosną, a nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa mają charakter bardziej złożony i zmienny.

Biała Księga zawiera diagnozę, że mimo wszystko świat pozostaje w miarę stabilny, zaś społeczność międzynarodowa odczuwa powoli efekty wspólnych działań podjętych w obliczu kryzysu światowego. Nawiązuje do zjawiska redefinicji przez wiele państw modelu rozwoju gospodarczego, podkreślając, że rozwój naukowy oraz innowacje technologiczne stają się kluczowymi determinantami dalszego rozwoju. Zwraca uwagę, że gospo-

¹⁰ Struktura dokumentu przedstawia się następująco: wstęp; sytuacja bezpieczeństwa; polityka obronna; modernizacja chińskich sił zbrojnych; rozwinięcie sił; narodowe siły obrony i system mobilizacji; nauka, technologia i przemysł obronny; wydatki obronne; wojskowe środki budowy zaufania; kontrola zbrojeń oraz procesy rozbrojenia.

darce powiązania mają charakter systemowy i globalny, stąd o układzie sił w świecie coraz częściej decyduje czynnik ekonomiczny. Nawiązując do doświadczenia kryzysu gospodarczego lat 2007-2008, postuluje wypracowanie przez społeczność międzynarodową odpowiednich mechanizmów i instytucji, regulujących skutecznie sferę działalności państw w tym zakresie, tym bardziej, że rośnie stopień wzajemnych zależności gospodarczych państw, a globalna stabilność ekonomiczna jest bardzo krucha.

Zdaniem autorów Białej Księgi, na złożony charakter sytuacji bezpieczeństwa składają się dysproporcje między państwami rozwiniętymi a rozwijającymi się, jak również pojawiające się konflikty lokalne, inspirowane ekonomicznymi, etnicznymi lub religijnymi sporami. Coraz częściej wyzwaniem dla społeczności międzynarodowej są zjawiska takie jak terroryzm, brak bezpieczeństwa ekonomicznego, zmiany klimatyczne, proliferacja materiałów nuklearnych, przestępczość w cyberprzestrzeni, katastrofy naturalne, epidemie oraz przestępczość transgraniczna. W Białej Księdze podkreśla się, że złożoność wyzwań spowodowana jest przenikaniem się elementów zagrożeń tradycyjnych oraz nowego typu, co istotnie wpływa na reagowanie i przygotowanie systemów bezpieczeństwa.

Nawiązując do istniejącej rywalizacji na płaszczyźnie wojskowej, autorzy Białej Księgi wskazują na działania państw w zakresie reform systemowych oraz rozwijanie coraz bardziej wyrafinowanych systemów uzbrojenia (obrona przeciwrakietowa, zdolności operowania w cyberprzestrzeni), jak również na podejmowane działania w celu realizacji strategii w odniesieniu do obszarów polarnych oraz przestrzeni kosmicznej.

Sytuacja w najbliższym sąsiedztwie Chin rozpatrywana jest w dokumencie w kontekście funkcjonowania porozumień oraz organizacji regionalnych, takich jak Szanghajska Organizacja Współpracy (Shanghai Co-operation Organization), Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (Association of South-East Asian Nations, ASEAN), ASEAN + 3 (Chiny, Japonia, Korea Płd.), Współpraca Gospodarcza Azji i Pacyfiku (Asia-Pacific Economic Co-operation) oraz współpraca Chiny–Japonia–Tajwan. Podkreśla się, że sytuacja bezpieczeństwa w regionie jest raczej stabilna, zaś integracja gospodarcza państw Azji i współpraca w tym zakresie w warunkach globalizacji ekonomicznej plasuje ten region w gronie światowych liderów.

Jako czynniki destabilizujące bezpieczeństwo w regionie dokument wskazuje sytuację na Półwyspie Koreańskim, wojnę w Afganistanie, napięcia etniczne i religijne oraz działalność grup separatystycznych i ekstremistycznych w wielu państwach regionu. Również zwiększona aktywność po-

lityczna i militarna USA w Azji Wschodniej postrzegana jest jako zjawisko niepokojące.

W Białej Księdze stwierdza się, że Chiny są w okresie szczególnych możliwości strategicznego rozwoju, zaś środowisko bezpieczeństwa sprzyja temu rozwojowi. Podkreśla się, że Chiny – jako państwo bezpieczne, stabilne społecznie i „całościowo” silne – weszły w nowy etap rozwoju, a wyrazem tego ma być współpraca z największymi mocarstwami świata oraz aktywny udział w tworzeniu dobrosąsiedzkich stosunków w regionie¹¹.

Jako zagrożenia destabilizujące bezpieczeństwo państwa wskazuje się czynniki o charakterze wewnętrznym, np. tendencje separatystyczne na Tajwanie i w Tybecie oraz czynniki nietradycyjne, takie jak: terroryzm, zagrożenia energetyczne, surowcowe, informacyjne, ekonomiczne i klęski żywiołowe. Rozwijająca się współpraca Tajwanu z USA i amerykańskie dostawy sprzętu wojskowego również postrzegane są jako element zakłócający bezpieczeństwo w regionie.

Kilkakrotnie w Białej Księdze zawarta jest deklaracja, że Chiny jako państwo są niezachwianym zwolennikiem pokoju, rozwoju i współpracy. Podkreśla się, że państwo chińskie uczestniczyć będzie w tworzeniu „harmonijnego świata pokoju i wspólnego dobrobytu”, poprzez promowanie pokojowych środków rozwiązywania sporów oraz koncepcji bezpieczeństwa opartej na zaufaniu, wzajemnych korzyściach oraz równości. W zakresie obronności Chiny realizować będą nową strategię, której celem jest ochrona ładu politycznego, ekonomicznego, militarnego, socjalnego oraz zapewnienie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni w sposób wszechstronny i kompleksowy, również we współpracy z innymi państwami.

Założenia polityki obronnej

Już w pierwszym zdaniu rozdziału Białej Księgi dotyczącego polityki obronnej powtórzona zostaje deklaracja, że aktywność Chin w tej dziedzinie ma charakter czysto obronny, a jej celem jest zachowanie chińskiej suwerenności, bezpieczeństwa, integralności terytorialnej oraz wspieranie rozwoju narodowego. Dokument podkreśla, że wysiłki państwa chińskiego w aspektach wewnętrznych będą skupione na budowie harmonijnego socjalistycz-

¹¹ W tym kontekście wspomina się chińsko-tajwańskie porozumienie 1992 *Consensus*, zapewniające forum konsultacji między Chińską Republiką Ludową a Republiką Chińską. Konsens dotyczył istnienia „jednego państwa chińskiego” (*one China*), jakkolwiek obie strony rezerwują sobie dowolność w interpretowaniu tego stwierdzenia.

nego społeczeństwa, zaś w wymiarze zewnętrznym na tworzeniu i promowaniu pokoju i dobrobytu. Wyraźnie akcentuje się, że Chiny – bez względu na to, jak rozwijać się będzie ich gospodarka – nigdy nie będą dążyć do hegemonii oraz nie będą prowadzić działań służących ekspansji militarnej.

Określone zostały cele i zadania polityki obronnej. Obejmują one:

- zachowanie suwerenności narodowej, narodowego bezpieczeństwa oraz realizacji interesów rozwojowych. Zwraca się uwagę na zrównoważony nacisk zarówno na postęp gospodarczy, jak i wzmocnienie potencjału militarnego. Chiny przyjęły strategię aktywnej obrony wyrażającą się podjęciem operacji obronnych w razie ataku. Dokument zawiera klarowną deklarację, że Chiny nie użyją pierwszej broni atomowej w stosunku do innego państwa. Akcentuje się również poczucie niezależności i odpowiedzialności całego społeczeństwa za obronę oraz znaczenie modernizacji sił zbrojnych i rozwijania ich strategicznych zdolności;
- utrzymanie jedności społecznej i stabilności. Budowa systemu obrony narodowej postrzegana jest jako integralna część rozwoju gospodarczo-społecznego państwa. Wysiłki w celu budowy zarówno dobrobytu państwa, jak i zwiększenia jego siły militarnej mają być spójne i zintegrowane. Wskazuje się zadania sił zbrojnych wykonywane na rzecz społeczeństwa, szczególnie w zakresie reagowania kryzysowego, operacji ratowniczych oraz reagowania na klęski żywiołowe;
- zwiększanie stopnia modernizacji obrony narodowej i sił zbrojnych. Chodzi o unowocześnianie sił zbrojnych przez ukierunkowanie działań na rozwój mechanizacji oraz informatyzacji, technologiczne oraz naukowe wsparcie działalności armii, rozwój zaawansowanych technologicznie systemów uzbrojenia, prowadzenie szkoleń w środowisku informatycznym oraz rozwój nowoczesnej logistyki. Istotnymi elementami polityki pozostają: szeroko zakrojona informatyzacja, która znalazła swe odzwierciedlenie w wielu koncepcjach i strategiach wojskowych; modernizacja oraz zmiana organizacji sił zbrojnych pod kątem operacji połączonych; rozwijanie zdolności logistycznych oraz ustanawianie specjalnych programów w celu promowania osób utalentowanych; budowa nowoczesnych sił zbrojnych, których organizacja i działanie łączyć będą w sobie zarówno zasady „chińskiej specyfiki” jak i wymogi nowoczesnych sił zbrojnych (realizacja idei zintegrowanego cywilno-wojskowego rozwoju, w którym kwestie rozwoju ekonomicznego państwa są ściśle powiązane z rozwojem w zakresie obronności);
- utrzymanie pokoju międzynarodowego i stabilizacji. W Białej Księdze argumentuje się, że Chiny czynnie uczestniczą w budowie międzynaro-

dowego bezpieczeństwa, promując współpracę wojskową oraz budowę mechanizmów wzajemnego zaufania. Podkreśla się niekonfrontacyjny charakter chińskiej polityki, która kieruje się zasadami otwartości, pragmatyzmu oraz współpracy, jak również rozwijania współpracy międzynarodowej i konsultacji (szczególnie sąsiedzkich) w celu zwalczania terroryzmu oraz w zakresie reagowania na klęski żywiołowe.

Główne obszary modernizacji Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej¹²

Czwarty rozdział Białej Księgi wskazuje główne obszary reform w siłach zbrojnych, charakteryzuje ich zasięg oraz wyniki. Reformy te ukierunkowane zostały zgodnie z zasadami rewolucji w sprawach wojskowych (*Revolution in Military Affairs*, RMA¹³), z uwzględnieniem „chińskiej specyfiki”. Cechą główną tych reform jest zintegrowany charakter podejmowanych działań oraz podporządkowanie modernizacji sił zbrojnych ogólnym wymogom rozwojowym państwa. Istotnym elementem realizacji zasad RMA w chińskim wydaniu jest budowa wojska o wysokim stopniu informatyzacji oraz wygrywanie wojen informacyjnych. Dokonano zmiany polegającej na odejściu od kryteriów ilościowych na rzecz kryteriów jakościowych i efektywności. Wyrażać to ma się w przejściu z modelu ukierunkowanego na zasoby kadrowe na model zorientowany na technologię, w którym szczególnego

¹² Chińska Armia Ludowo-Wyzwoleńcza (ChALW, ALW) – chińskie siły zbrojne obejmujące siły lądowe, morskie oraz powietrzne, a także siły dysponujące bronią jądrową (*The Strategic Missile Force*, SMF, zwane również *Second Artillery Corps*) oraz siły programów kosmicznych (*Space*). Ocenia się, że ALW jest największą liczebnie armią na świecie, pod bronią ma ok. 2,25 mln żołnierzy, a łącznie z formacjami paramilitarnymi – 3,25 mln. Armia chińska podlega kontroli partii komunistycznej (Centralnej Komisji Wojskowej – *Central Military Commission*). Wojskowi w teorii podlegają władzom cywilnym, praktycznie zaś wchodzi w skład Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin i Politbiura. Na podstawie *Chinese Military Overview*, <http://www.sinodefence.com/overview/default.asp> (dostęp: 14 lutego 2011 r.).

¹³ *Revolution in Military Affairs*, RMA – termin określający zmianę w myśleniu o zadaniach i organizacji sił zbrojnych. Trend ten definiowany jest przez 3 koncepcje:

- zmianę organizacji państwa oraz roli w nim sił zbrojnych, z uwzględnieniem szerszego tła czynników politycznych, społecznych i gospodarczych – wszystkie one zmieniają sposób myślenia o zadaniach, strukturach czy przeznaczeniu sił zbrojnych;
- koncepcję odnoszącą się do zdeterminowanego technologicznego rozwoju systemów uzbrojenia, koncepcji operacyjnych oraz organizacji sił zbrojnych;
- przekonanie, że rewolucja w sprawach wojskowych jest nieunikniona i przejawiać się będzie w gwałtownym rozwoju sprzętu, organizacji i taktyki, zgodnie z wymogami zmian technologicznych i zmian w środowisku międzynarodowym.

Na podstawie T.W. Galdi, *Revolution in Military Affairs? Competing Concepts, Organizational Responses, Outstanding Issues*, CRS Report for Congress, 11 grudnia 1995 r., <http://www.fas.org/man/crs/95-1170.htm> (dostęp: 8 lutego 2011 r.).

znaczenia nabiera rozwój mechanizacji oraz informatyzacji sił zbrojnych, prowadzenie ćwiczeń w warunkach informatyzacji oraz rozwój zdolności w zakresie operowania w środowisku informatycznym.

W odróżnieniu od Białej Księgi z 2008 r. kwestia modernizacji rodzajów sił zbrojnych ujęta jest w sposób łączny¹⁴, dając wyraz dążeniom w zakresie spełniania kryterium mobilności i „połączoności” sił (siły lądowe, morskie i powietrzne), w zakresie ofensywnym i defensywnym.

W kontekście rozwoju sił lądowych Biała Księga wskazuje na rozwój jednostek bojowych nowego typu, optymalizację organizacji oraz struktur, wzrost znaczenia szkolenia w warunkach informatyzacji oraz digitalizacji bojowych systemów uzbrojenia, a także rozwijanie zdolności w zakresie operowania w oddalonych teatrach działań. Odnotowany jest rozwój integracji systemów informatycznych z platformami systemów uzbrojenia oraz wzrost proporcji jednostek o wysokim stopniu unowocześnienia¹⁵.

W zakresie rozwoju sił morskich¹⁶ wskazuje się na rozwijanie zdolności z zakresu zintegrowanych operacji przybrzeżnych, odstraszania strategicznego, prowadzenia – również we współpracy z innymi państwami – operacji na wodach oddalonych (zwalczanie nietradycyjnych zagrożeń dla bezpieczeństwa) oraz działań morskich w warunkach informatyzacji pola walki. W zakresie modernizacji wsparcia logistycznego siły morskie Chin rozwijają system, którego główną część stanowi wsparcie logistyczne z wybrzeża oraz wsparcie logistyczne pochodzące z morza. Ponadto stopniowo wprowadzane są nowe typy dużych okrętów wsparcia oraz okrętów zabezpieczenia medycznego.

¹⁴ W dokumencie z 2008 r. reformy chińskich sił zbrojnych rozpisane zostały na poszczególne ich rodzaje i każdemu z nich poświęcono odrębne rozdziały Białej Księgi.

¹⁵ Chińskie siły lądowe nie mają odrębnego dowództwa, dowodzone są za pośrednictwem sztabu generalnego oraz generalnych departamentów: politycznego, logistyki oraz uzbrojenia. Wszystkie departamenty oraz sztab podporządkowane są Centralnej Komisji Wojskowej, CKW, na czele której stoi prezydent Chin i jednocześnie sekretarz generalny Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin (Hu Jintao), Wiceprzewodniczącym CKW jest wiceprezydent, zaś jej członkami są wojskowi przedstawiciele Biura Politycznego Komunistycznej Partii Chin, minister obrony (wojskowy), szef Sztabu Generalnego, szefowie Generalnych Departamentów (politycznego, logistyki, uzbrojenia), dowódca sił nuklearnych, dowódca sił morskich oraz dowódca sił powietrznych. Na podstawie informacji ze stron internetowych chińskiego Ministerstwa Obrony, <http://eng.mod.gov.cn/> (dostęp: 5 czerwca 2011 r.).

¹⁶ Siły morskie Chin obejmują dowództwo, 3 floty (Flotę Beihai z dowództwem w Qingdao w prowincji Shandong; Flotę Donghai z dowództwem w Ningbo w prowincji Zhejiang; Flotę Nanhai z dowództwem w Zhanjiang w prowincji Guangdong), bazy testowe, instytuty edukacyjne oraz uczelnie. Okręty podwodne wyposażone są w pociski z głowicami nuklearnymi oraz broń konwencjonalną.

Zgodnie z zapisami Białej Księgi istotnym elementem modernizacji sił powietrznych¹⁷ jest informatyzacja pola walki i budowanie zdolności do prowadzenia operacji w środowisku elektromagnetycznym¹⁸, jak również odpowiednie przygotowanie i szkolenie personelu z wykorzystaniem symulatorów oraz sieci komputerowych. W sferze doktrynalnej nastąpiło odejście od koncepcji sił powietrznych o charakterze obrony terytorium, w kierunku rozwijania zdolności w zakresie działań zarówno defensywnych, jak i ofensywnych.

Istotnym elementem potencjału militarnego Chin jest 2. Korpus Artyleryjski wyposażony w broń jądrową. Opisana w Białej Księdze modernizacja w tym zakresie dotyczy rozwijania defensywnych zdolności odstraszających. Podkreśla się znaczenie odpowiednich systemów szkolenia z uwzględnieniem szkolenia sieciowego oraz symulatorów, jak również prowadzenia manewrów w środowisku elektromagnetycznym. W Białej Księdze porusza się również kwestie sprawności procedur i systemów zabezpieczających przechowywanie broni nuklearnej.

Informatyzacja

Podobnie jak w Białej Księdze z 2008 r. – gdzie zdolność do operowania w środowisku informatycznym przywołana była jako główny trend rozwojowy – szczególne znaczenie przypisywane jest budowaniu sił zbrojnych o wysokim stopniu informatyzacji w celu wygrywania wojen informacyjnych. Podkreśla się postęp technologiczny w zakresie możliwości prowadzenia operacji informacyjnych, szczególnie w kontekście infrastruktury (rozbudowa sieci na bazie światłowodów, łączność satelitarna), wykorzystania systemów informatycznych w systemach rozpoznania, wywiadu oraz wczesnego ostrzegania, jak również w logistyce i w systemach dowodzenia.

W zakresie szkolenia wojskowego podkreśla się zastosowanie nowych programów i metod prowadzenia ćwiczeń w warunkach informatyzacji, prowadzenie ćwiczeń praktycznych i na symulatorach oraz z wykorzystaniem Internetu.

¹⁷ Struktury sił powietrznych tworzy dowództwo operacyjne, na które składają się dowództwa sił powietrznych oraz dowództwa podporządkowane okręgom wojskowym, dywizje (brygady) oraz pułki. Każdy okręg wojskowy dysponuje dowództwem sił powietrznych, korpusem desantowym, wieloma jednostkami edukacyjnymi, badawczymi oraz centrami eksperymentalnymi. Dowództwa na poziomie okręgów wojskowych dysponują związkami taktycznymi lotnictwa, obrony przeciwlotniczej, artylerią, wojskami radarowymi oraz walki elektromagnetycznej.

¹⁸ Środowisko elektromagnetyczne – określone poziomem i charakterem zaburzeń pochodzących od ich źródeł/urządzeń (obiekty emitujące fale elektromagnetyczne celowo – nadajniki radiowe, telewizyjne lub radiolokacyjne).

Trend informatyzacji znalazł swe odzwierciedlenie w doktrynach, regulacjach prawnych, standardach oraz w polityce kadrowej. Reformując programy szkolenia, nacisk położono na ćwiczenia połączonych rodzajów sił, analizowanie sposobów prowadzenia operacji, rozwijanie współpracy regionalnej w zakresie przeprowadzania ćwiczeń. Istotnym elementem jest prowadzenie ćwiczeń w środowisku elektromagnetycznym oraz poszerzanie wiedzy z zakresu systemów walki elektronicznej.

Systemy operacji połączonych

Zgodnie z Białą Księgą kolejnym – obok informatyzacji – wiodącym trendem modernizacyjnym determinującym rozwój sił zbrojnych Chin jest zintegrowane podejście i zasada połączoneści sił, a także łączenie elementów operacji ofensywnych i defensywnych. Wyraża się to zarówno w warstwie teoretycznej (nowe doktryny operacji połączonych, metodologia), jak również w praktycznych działaniach na rzecz budowy systemu dowodzenia, szkolenia oraz wsparcia, z uwzględnieniem zasady połączoneści sił w warunkach informatyzacji. Rozwijanie zdolności w zakresie zintegrowanego wsparcia działań obejmuje efektywniejsze i oparte na informatyzacji wykorzystanie zdolności w zakresie dowodzenia i kierowania, rozpoznania oraz wywiadu, nawigacji, a także wsparcia kartograficznego i meteorologicznego.

Przyjęta zasada połączoneści wymusza zmiany w systemie szkolenia, który ma doprowadzić do przejścia ze szkolenia w warunkach mechanizacji w kierunku szkolenia w warunkach informatyzacji. Dlatego też wszelkie założenia szkoleniowe przewidują ćwiczenia w zakresie operowania w zinformatywowanym środowisku.

Ponadto poruszane są kwestie edukacji ideologicznej, która służyć ma utrzymaniu jedności światopoglądowej w szeregach wojska¹⁹ oraz strategicznego programu wsparcia dla osób utalentowanych jako kluczowego elementu rozwoju chińskiej armii w zakresie polityki kadrowej²⁰.

¹⁹ Według autorów dokumentu, zasady edukacji politycznej muszą zagwarantować – politycznie, ideologicznie oraz organizacyjnie – niezachwiane przywództwo Komunistycznej Partii Chin. Celem tej edukacji jest wypracowanie u żołnierzy poczucia posłuszeństwa w stosunku do rozkazów partii oraz służby narodowi, jak również mężnej i umiejętnej walki.

²⁰ Chodzi głównie o wspieranie i doskonalenie zawodowe kadry informatyków oraz ekspertów do obsługi sprzętu i uzbrojenia o wysokim stopniu informatyzacji.

Istotnym elementem zmian w chińskich siłach zbrojnych jest budowa systemu zintegrowanej logistyki²¹ oraz rozwój systemów uzbrojenia i wysoce zaawansowanego technicznie sprzętu. Rozwijane są systemy uzbrojenia o znacznym stopniu informatyzacji, spełniające wymagania prowadzenia operacji połączonych: lądowe systemy wysokiej mobilności, pociski o operacyjnym i taktycznym zasięgu, okręty podwodne oraz okręty nawodne nowych typów, systemy obrony powietrznej posiadające zdolności uderzeniowe powietrze–ziemia oraz systemy raketowe ziemia–ziemia dla sił nuklearnych o różnym zasięgu. Ponadto dokument zawiera postulat zaawansowanej współpracy z ośrodkami wdrożeniowymi i instytucjami badawczymi.

Główne aspekty użycia sił zbrojnych

Chińskie siły zbrojne ponoszą główną odpowiedzialność za ochronę granic, koordynując działania lokalnych oddziałów milicji oraz jednostek sił rezerwowych. W tym celu wykorzystywane są jednostki Ludowej Policji Wojskowej²² (LPW) oraz lotnictwo. Ponadto policja wojskowa pełni główną rolę w utrzymaniu porządku jako siły operacyjne odpowiedzialne za zapewnianie porządku publicznego, w tym również za zabezpieczanie ważnych imprez masowych.

W reagowaniu na klęski żywiołowe i w operacjach ratowniczych siły zbrojne stanowią główne narzędzie, dysponując wyspecjalizowanymi służbami²³. Wykorzystywane są też przy budowie infrastruktury państwa: drogowej, wodociągowej i energetycznej.

²¹ Nowoczesny system wsparcia logistycznego opierać się ma na połączonej logistyce rodzajów sił zbrojnych, wykorzystywaniu w większym stopniu outsourcingu, stosowaniu systemów informatycznych do zarządzania zasobami oraz w logistyce.

²² Ludowa Policja Wojskowa – licząca ok. 660 tys. część sił zbrojnych, podporządkowana Radzie Państwa oraz Centralnej Komisji Wojskowej, odpowiedzialna m.in. za zapewnienie bezpieczeństwa publicznego (w tym zakresie jednostki podległe są również ministrowi do spraw bezpieczeństwa publicznego). Składają się na nie służby bezpieczeństwa wewnętrznego (w tym ochrony kopalń złota i innych surowców, szlaków komunikacyjnych), służba pożarnicza oraz służby graniczne. W czasie pokoju pełnią funkcje ochronne, w zakresie reagowania kryzysowego oraz zwalczania terroryzmu. W czasie wojny wspierają siły zbrojne w operacjach obronnych (na podstawie informacji ze stron internetowych chińskiego Ministerstwa Obrony, <http://www.eng.mod.gov.cn/ArmedForces/armed.htm> (dostęp: 5 czerwca 2011 r.).

²³ Służby odpowiedzialne za monitorowanie zagrożeń powodziowych, sejsmicznych, biologicznych, chemicznych oraz nuklearnych, zapewnienie transportu powietrznego, mobilnych systemów komunikacji, ochrony medycznej, ratownictwa morskiego.

Zaangażowanie chińskich żołnierzy poza granicami państwa obejmuje udział w operacjach ONZ²⁴, w morskich misjach eskortowych (m.in. u wybrzeży Somalii w 2008 r.) oraz w międzynarodowych operacjach ratunkowych i humanitarnych po trzęsieniach ziemi (np. na Haiti w 2010 r.). Wojskowa współpraca międzynarodowa realizowana jest głównie z Rosją, członkami Unii Europejskiej, NATO oraz Japonią i innymi państwami regionu²⁵.

Zasady mobilizacji oraz znaczenie sił rezerwowych

Opisana w Białej Księdze główna zasada określania potrzeb państwa w zakresie bezpieczeństwa zakłada ścisłą współpracę cywilnych i wojskowych narzędzi i systemów. W dokumencie zawarta jest teza, że rozwijanie zdolności mobilizacyjnych ma na celu utworzenie systemu, który odpowiada wymaganiom bezpieczeństwa narodowego, jest skoordynowany z rozwojem ekonomicznym i społecznym państwa oraz spina mechanizmy reagowania kryzysowego. Elementy tego systemu stanowią:

- mobilizacja sił zbrojnych (wzmocnienie sił rezerwowych i milicji);
- mobilizacja gospodarki (wymóg bezpieczeństwa narodowego jako główny wyznacznik priorytetów w zakresie budowy infrastruktury, rozwoju określonych gałęzi przemysłu oraz rozwoju technologii);
- rozwój zdolności w zakresie cywilnej obrony powietrznej (doskonalenie narzędzi informatycznych, rozbudowa cywilno-wojskowego systemu obrony powietrznej, zorientowanego również na zapobieganie katastrofom);
- mobilizacja transportu (rozwój zdolności w zakresie transportu dla celów wojskowych i cywilnych, ochrona głównych ciągów komunikacyjnych).

Chińskie siły rezerwowe²⁶ stanowią – strukturalnie oraz organizacyjnie – istotny element sił zbrojnych. W Białej Księdze wskazuje się liczne przekształcenia organizacji sił rezerwowych, których istotą jest stworzenie modelu o charakterze ponadregionalnym, opartego na zasobach ludzkich

²⁴ Od 1990 r. ponad 17 tys. chińskich żołnierzy uczestniczyło w operacjach pokojowych ONZ, obecnie ok. 2 tys. żołnierzy pełni służbę w operacjach pokojowych.

²⁵ Wspólne ćwiczenia z udziałem sił zbrojnych – w tym sił morskich – innych państw (np. Korei Południowej, Nowej Zelandii, Wietnamu, USA, Tajlandii), jak również ćwiczenia operacji antyterrorystycznych z państwami sąsiednimi (Kirgistanem, Pakistanem, Rosją).

²⁶ Podlegają zarówno dowództwu armii, jak i lokalnym organom partyjnym oraz administracyjnym. Kadra oficerska sił rezerwowych rekrutowana jest spośród wykwalifikowanych byłych oficerów, cywilnych urzędników, kadr milicji oraz osób cywilnych o określonych specjalnościach, zaś żołnierze sił rezerwowych to często byli żołnierze, funkcjonariusze milicji oraz osoby cywilne po przeszkoleniu wojskowym.

oraz sprzęcie. Wprowadzane zmiany mają przyczynić się do zastąpienia kryteriów ilościowych jakościowymi poprzez zmniejszenie liczebności sił rezerwowych i redukcję ich roli bojowej na rzecz roli wspierającej właściwe siły zbrojne oraz poprzez odejście od profilu ogólnowojskowego w kierunku specjalizacji.

Istotnym elementem systemu mobilizacyjnego Chin są dysponujące znacznym, ok. 8-milionowym potencjałem ludzkim formacje milicji, realizujące głównie zadania związane z ochroną granic i wybrzeża, jak również w zakresie reagowania kryzysowego, ochrony szlaków komunikacyjnych oraz ważnych instalacji (np. rurociągów). Ponadto jednostki milicyjne uczestniczą w operacjach antyterrorystycznych oraz reagowania na sytuacje kryzysowe i katastrofy żywiołowe.

Legislacja, technologia i przemysł, budżet obronny oraz współpraca międzynarodowa

Końcowe rozdziały Białej Księgi dotyczą dokonań w zakresie legislacyjnym, obejmujących prace nad kodeksem wojskowym, zmiany w organizacji sądów wojskowych oraz prokuratury, jak również podnoszenie świadomości prawnej wśród kadry oficerskiej i żołnierzy poprzez specjalistyczne kursy przybliżające znajomość aktów prawnych.

Istotnym elementem są opisane w rozdziale siódmym główne założenia i dokonania w zakresie polityki naukowej i rozwoju technologicznego dla celów obrony narodowej. Reformy w zakresie przemysłu obronnego obejmowały restrukturyzację, optymalizację oraz wykorzystywanie cywilnych zdolności produkcyjnych i rozwojowych na rzecz obronności²⁷. W dokumencie podkreśla się znaczenie badań, innowacji i zachęt rozwijania nowoczesnych technologii, ze szczególnym naciskiem na rozwój technologii informacyjnych. Ponadto ważnym aspektem prowadzonej polityki innowacyjnej jest rozwój instytutów badawczych, laboratoriów oraz centrów wdrożeniowych, przede wszystkim w zakresie technologii kosmicznych i informatycznych oraz specjalistycznych technologii wojskowych. Porusza się również problemy uzyskiwania energii oraz ochrony środowiska. Biała Księga podkreśla, że Chiny rozwijają system wsparcia naukowego i technologicznego dla sił

²⁷ Obecnie 2/3 ośrodków badawczych i przedsiębiorstw produkujących dla potrzeb obronnych stanowią firmy cywilne.

zbrojnych opierając się głównie na własnych zasobach, wyznając zasadę niezależności innowacyjnej.

Odnosząc się do wysokości środków finansowych przeznaczonych na wydatki obronne, autorzy Białej Księgi wskazują, że są one na relatywnie stałym poziomie, zaś ich wzrost wynika ze wzrostu PKB Chin w ogóle²⁸. W 2010 r. budżet obronny był wyższy o 7,5 proc. w stosunku do budżetu w 2009 r. Wzrost wydatków obronnych argumentuje się podwyższaniem standardów pełnienia służby oraz warunków życia kadry (wzrost uposażeń i funduszy przeznaczanych na szkolenia), rozwijaniem zdolności w zakresie nietradycyjnych operacji wojskowych oraz realizacją idei rozwoju założeń rewolucji w sprawach wojskowych w chińskim wydaniu, m.in. poprzez zwiększone koszty pozyskiwania sprzętu *high-tech*.

W kontekście międzynarodowej współpracy wojskowej podkreśla się promowanie przez Chiny partnerskich stosunków międzynarodowych, opartych na wzajemnym zaufaniu oraz konsultacjach. Głównymi partnerami Chin w dialogu strategicznym są Rosja, USA oraz państwa sąsiednie: Japonia, Mongolia, Pakistan i Indie. Ponadto wspomina się o współpracy z państwami NATO (Niemcami, Turcją), Nową Zelandią oraz Australią. Szczególne znaczenie autorzy Białej Księgi przypisują stosunkom sąsiedzkim i porozumieniom w sprawie ochrony granic (Indiom, Kazachstanowi, Kirgistanowi, Rosji, Mongolii i Korei Północnej) oraz chińskiej obecności wojskowej w świecie, realizowanej m.in. przez siły morskie.

PERCEPCJA CHIŃSKIEJ BIAŁEJ KSIĘGI

Przedstawione tu główne założenia chińskiej Białej Księgi zawierają oficjalne informacje na temat ambicji i planów tego państwa w zakresie rozwijania jego potencjału militarnego. I choć dokument ten zawiera wiele elementów mających świadczyć o jak najbardziej pokojowych i nakierowanych na obronę działaniach w tej sferze, wielu obserwatorów powątpiewa w szczerść zawartych w dokumencie deklaracji. Wskazuje się, że choć wydanie dokumentu miało służyć zwiększeniu przejrzystości działań władz chińskich w zakresie obronności, nadal ich intencje nie są do końca czytelne.

²⁸ W 2008 r. budżet obronny wzrósł o 17,5 proc. PKB (w porównaniu do roku 2007), zaś w 2009 r. o 18,5 proc. PKB w stosunku do wcześniejszego roku, z tym że wzrost samego wskaźnika PKB odnotowano na poziomie ponad 2685 miliardów jenów.

Analitycy wskazują, że dokument zawiera wiele ogólników i „nośnych” haseł, zaś pomija szereg istotnych szczegółów²⁹, w tym kwestie budowy lotniskowca oraz myśliwca piątej generacji J-20. W Białej Księdze nie wspomina się nic na temat rozwoju programu kosmicznego, trzeciego co do wielkości obok USA i Rosji. Ocenia się, że celem dokumentu było z jednej strony umocnienie chińskiej dumy narodowej z dokonań i imponującego rozwoju sił zbrojnych; z drugiej zaś stanowi próbę uspokojenia społeczności międzynarodowej i przekonania jej, że militarny rozwój Chin nie stanowi zagrożenia.

Znamienne jest, że przedstawiane oficjalnie dane dotyczące wysokości chińskiego budżetu obronnego określane są mianem niedoszacowanych³⁰. Zdaniem ekspertów rzeczywiste nakłady tego kraju mogą być dużo większe, a podana suma nie uwzględnia m.in. kosztów projektów budowy myśliwca oraz lotniskowca. Także rozbudowane siły paramilitarne, finansowane częściowo przez władze lokalne, zakłócają metodologię wyliczeń³¹. Niepokojące jest obserwowane od dłuższego czasu tempo wzrostu udziału wydatków obronnych wyrażanych w kategorii PKB³². Jednym słowem, różnica między oficjalnymi deklaracjami władz chińskich a szacunkami zagranicznych obserwatorów jest znacząca.

W Stanach Zjednoczonych powszechne jest przekonanie, że wzrost potęgi Chin będzie poważnie zagrażać bezpieczeństwu USA. Wskazuje się również na zaniepokojenie azjatyckich sąsiadów Chin modernizacją chińskiej armii, w tym jej arsenału jądrowego.³³ Spore poruszenie uczynił opublikowany w sierpniu 2011 r., a przygotowany dla Kongresu USA, doroczny raport Departamentu Obrony³⁴. W raporcie tym promuje się tezę, że tempo i zakres inwestycji militarnych Chin wskazuje na dążenie tego państwa do

²⁹ *Lost in Translation: China's Opaque Defence White Paper*, Strategic Comments, International Institute for Strategic Studies, <http://www.iiss.org/publications/strategic-comments/past-issues/volume-17-2011/april/> (dostęp: 26 sierpnia 2011 r.).

³⁰ A. Davies, A. Rother, *Theory and Practice – a Comparative Look at China's New Defence White Paper*, Policy Analysis, Australian Strategic Policy Institute, http://www.aspi.org.au/publications/publication_details.aspx?ContentID=298&pubtype=-1 (dostęp: 8 listopada 2011 r.).

³¹ W podobnym tonie analizuje ten problem D.J. Blaskow w artykule *An Analysis of China's 2011 Defence Budget and Total Military Spending – The Great Unknown*, „China Brief”, Vol. 11, Issue 4, marzec 2011, http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=37631&tx_ttnews%5BbackPid%5D=517 (dostęp: 8 listopada 2011 r.).

³² Od połowy lat 90. wskaźnik ten wzrósł z 1 proc. PKB w 1995 r. do 2,2 proc. w 2010 r.

³³ Ch. Glaser, *Will China's Rise Lead to War? Why Realism Does Not Mean Pessimism*, „Foreign Affairs”, marzec/kwiecień 2011, s. 80-91.

³⁴ *Annual Report To Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2011*, http://www.defense.gov/pubs/pdfs/2011_CMPR_Final.pdf (dostęp: 25 sierpnia 2011 r.).

rozbudowy potencjału militarnego – w tym nuklearnego – oraz rozwijania szeregu zdolności wojskowych, co może wpływać destabilizująco na bezpieczeństwo w regionie i spowodować zachwianie równowagi militarnej, stanowiąc źródło nieporozumień oraz napięć w rejonie Oceanu Spokojnego. Asystent sekretarza obrony do spraw Azji Wschodniej, przedstawiając dokument w Kongresie, zasugerował, że Chiny mogą być skłonne do wykorzystania przewagi militarnej – łącznie z użyciem siły – w celu realizacji swoich interesów³⁵. Szczególny niepokój amerykańskich analityków budzi brak przejrzystości polityki bezpieczeństwa oraz rozwój chińskich sił morskich (m.in. budowa lotniskowca jako wyraz rosnących ambicji panowania na morzu; rakiety balistyczne do zwalczania okrętów, mogące stanowić zagrożenie dla amerykańskich okrętów w regionie Pacyfiku; program budowy myśliwca J-20 wykonanego w technologii *stealth*). Raport zwraca uwagę na budowę chińskiej potęgi w cyberprzestrzeni, wskazując na konsekwencję, z jaką realizuje się modernizację sił zbrojnych Chin w obszarze informatyzacji. Znamienne przy tym jest to, że liczba pochodzących z Chin ataków hackerskich czy ingerencji w ważne sieci – zarówno w USA jak i w skali świata – wciąż rośnie. Ponadto w raporcie wskazuje się, że istotne chińskie dokumenty doktrynalne³⁶ stanowią wytyczną do traktowania walki informacyjnej jako integralnego elementu osiągnięcia przewagi w cyberprzestrzeni oraz skutecznego zwalczania przeciwnika³⁷.

Publikacja raportu Departamentu Obrony spotkała się z ostrą reakcją strony chińskiej, która wyraziła niezadowolenie oraz sprzeciw wobec zawartych w dokumencie tez³⁸. Zarzucono, że przedstawione w nim dane zostały zniekształcone, wyolbrzymiono potencjalne zagrożenie ze strony chińskiej w stosunku do Tajwanu, zaś chińskie aspiracje do panowania w przestrzeni kosmicznej oraz w cyberprzestrzeni są bezpodstawne. Można oczekiwać, że fakt publikacji wspomnianego raportu dla Kongresu „położy się cieniem” na wzajemnych stosunkach chińsko-amerykańskich, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa.

³⁵ J. Garamone, *China Report Notes Military Modernization*, American Forces Press Service, Waszyngton, 24 sierpnia 2011 r., <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=65130> (dostęp: 25 sierpnia 2011 r.).

³⁶ *Science of Strategy i Science of Campaigns*, za: E. Bumiller, *U.S. Official Warns About China's Military Buildup*, „New York Times”, 24 sierpnia 2011 r., http://www.nytimes.com/2011/08/25/world/25military.html?_r=1 (dostęp: 25 sierpnia 2011 r.).

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *China's Defense Ministry Firmly Opposes Pentagon's Report*, Xinhua, 26 sierpnia 2011 r., http://eng.mod.gov.cn/TopNews/2011-08/26/content_4293378.htm (dostęp: 26 sierpnia 2011 r.).

Biorąc pod uwagę obawy analityków amerykańskich, należy stwierdzić, że demonstrowanie siły militarnej przez Chiny ma uderzać w pozycję USA jako dominującego mocarstwa militarnego. Stanowić ma też sygnał dla azjatyckich sojuszników USA (Tajwanu, Japonii, Korei Płd.), że Państwo Środka – realizując swoje interesy bezpieczeństwa – konsekwentnie dąży do ograniczenia amerykańskiej pozycji militarnej w Azji.

Chociaż podczas wizyty sekretarza obrony USA Roberta Gatesa w Chinach w styczniu 2011 r. minister obrony Chin przekonywał, że chińska technika wojskowa jest zapóźniona o dekady w stosunku do najbardziej zaawansowanych sił zbrojnych świata, sukcesywny rozwój potencjału militarnego tego państwa postrzegany jest przez USA w kategoriach zagrożenia. Sekretarz obrony, komentując swą wizytę w Państwie Środka, wskazał, że Stany Zjednoczone będą kontynuowały budowę własnych sił, aby umożliwić Chinom zdobycie dominacji militarnej w rejonie Pacyfiku. Jest to też niejako odpowiedź na obserwowane w polityce chińskiej coraz większe wpływy przywódców wojskowych oraz publiczne komentarze ze strony oficerów, wyrażających pragnienia konfrontacji ze Stanami Zjednoczonymi.

Obserwatorzy wskazują, że skutkiem remilitaryzacji Chin może być m.in. poszerzenie definicji „centralnych interesów” o roszczenia do ogromnych połaci wód międzynarodowych i przestrzeni powietrznej państw w najbliższym sąsiedztwie (Filipin, Brunei, Indonezji, Malezji i Wietnamu)³⁹. Szczególnie rozwój sił morskich ma na celu uzyskanie przewagi na morzach okalających Chiny oraz przejęcie kontroli nad znajdującymi się pod ich dnem złożami naturalnymi. Ponadto ocenia się, że Chińczycy poprzez rozbudowę swojej floty zmierzają do przerwania swoistej geopolitycznej blokady i „wyrwania się” na zachodni Pacyfik⁴⁰.

Niektórzy eksperci zauważają, że establishment chiński zdaje sobie sprawę, za słabości państwa chińskiego, którymi są ogromne kontrasty wewnętrzne, a otwarta konfrontacja zbrojna z USA mogłaby tylko je wyostrzyć i zdestabilizować sytuację Chin niejako od środka. Tym bardziej, że coraz częściej wśród elit chińskich mówi się o potrzebie reform politycznych i przejęciu niektórych elementów demokracji w rozumieniu zachodnim (ograniczenie roli partii komunistycznej, wzrost roli parlamentaryzmu, wolne wybory), wskazując jednocześnie na rozwarstwienie społeczne, wszechobecną korup-

³⁹ G.G. Chang, *Remilitaryzacja Pekinu*, *The Diplomat*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,800,Remilitaryzacja_Pekinu (dostęp: 30 sierpnia 2011 r.).

⁴⁰ B. Bartoszek, *Nowa zimna wojna na horyzoncie?*, http://www.mojeopinie.pl/nowa_zimna_wojna_na_horyzoncie,3,1315994789 (dostęp: 30 września 2011 r.).

cję, zanieczyszczenie środowiska naturalnego oraz zapóźnienia w zakresie podstawowych świadczeń socjalnych, w służbie zdrowia i oświacie⁴¹.

Można więc wysunąć tezę, że Chinom chodzi bardziej o demonstrację siły, moralną przewagę i pokazanie wyższości cywilizacyjnej niż parcie do otwartej konfrontacji militarnej z USA. Przejawem tych tendencji są promowane przez chińskich intelektualistów idee „renesansu chińskiej nacji”, przekonanie o tym, że to Chiny mają zająć główną pozycję w świecie „epoki postamerykańskiej”, przy czym dominacja chińska miałaby być raczej kulturowa niż wojskowa, jak w przypadku USA. Podkreśla się, że to nie hegemonia, ale „szlachetne przywództwo” – wykorzystujące bogatą chińską tradycję i sięgające do źródeł chińskiej kultury i cywilizacji – stanowić ma o potęgę Chin w świecie⁴².

ZAKOŃCZENIE

Dynamika wzrostu gospodarczego i militarnego państw Azji sprawia, że globalny środek ciężkości przesuwa się w kierunku tej części świata. Ocenia się, że wspomniana tendencja wzrostu znaczenia tego regionu świata będzie się pogłębiać z biegiem lat i to właśnie rozwój azjatyckich gospodarek, zwłaszcza chińskiej, będzie kluczowy dla układu sił w świecie. Zważywszy jednak na historyczne doświadczenia innych pretendentów do hegemonii, zauważalne dziś problemy wewnętrzne Chin oraz inne czynniki zewnętrzne, należy zachować ostrożność w sądach i próbach projekcji obecnych trendów w długofalowej perspektywie.

Polityka wojskowa i obronna Państwa Środka nie jest przejrzysta. Nawet wysokość oficjalnych wydatków na zbrojenia budzi poważny sceptycyzm w świetle postępującej modernizacji jego arsenałów. W celu rozwiania wątpliwości oraz przekonania świata zewnętrznego do swoich oficjalnych zamiarów i „pokojowej” strategii Pekin publikuje kolejne dokumenty i Białe Księgi. Jednak przyjęta metoda uspokajania regionalnych sąsiadów, a także reszty świata, obserwujących ekspansję gospodarczą i wojskową tego mocarstwa, wydaje się niewystarczająca. Zapewne jedynie większe otwieranie się Chin na zewnątrz, w tym budowanie zaufania i mechanizmów umacnia-

⁴¹ B. Góralczyk, *Pobudka Smoka – osobista historia chińskich reform*, „Przegląd Polityczny”, nr 108, 2011, s. 48.

⁴² *Ibidem*.

nia bezpieczeństwa, może przyczynić się do przełamania „kompleksu chińskiego” innych aktorów regionalnych i globalnych.

Powyższe tendencje w polityce globalnej dostrzegane są również przez polskich analityków bezpieczeństwa. Powinny one dawać asumpt do głębszej analizy sytuacji w rejonie Azji i wyciągania wniosków dla polskiej polityki zagranicznej, szczególnie gospodarczej. Postulaty szerszej współpracy Polski z „państwami wschodzącymi” pojawiły się również w toku prac nad Strategicznym Przeglądem Bezpieczeństwa Narodowego, prowadzonych pod auspicjami BBN, dlatego też potrzeba przemyślanej strategii w stosunku do tych państw staje się konieczna. Pozwoliłoby to Polsce – członkowi Unii Europejskiej i NATO – wpływać na proces kreowania polityki tych organizacji w stosunku do budującego swą mocarstwową pozycję Państwa Środka (krytycznym sprawdzianem może być sprawa ewentualnego zniesienia embarga UE na dostawy broni do Chin, które funkcjonuje od 1989 r.).

Ponadto wydaje się, że rozpatrywanie kwestii rosnących gospodarczo i militarnie Chin nie powinno być postrzegane tylko w kategorii zagrożenia (to domena wielu polityków i analityków amerykańskich), ale także jako szansa i możliwość realizacji polskich interesów, głównie gospodarczych. Właściwe wykorzystanie wyłaniających się trendów jest w interesie politycznym i społecznym Polski, tym bardziej, że już teraz ceny surowców, żywności i paliw na światowych giełdach są kształtowane przez popyt na rynkach azjatyckich.

Wynikające z chińskiej Białej Księgi wnioski przydatne dla bezpieczeństwa Polski można odnieść głównie do kwestii bezpieczeństwa cybernetycznego oraz sił zbrojnych. Chodzi głównie o budowanie wojsk informacyjnych, jak również nacisk na działania połączone. Determinacja, z jaką realizowany jest w Chinach proces digitalizacji oraz jej efekty wskazują, że cyberprzestrzeń – jako kolejne środowisko walki i rywalizacji – stała się faktem, który powinien warunkować również działania polskiego państwa w celu usprawnienia systemu bezpieczeństwa i zapewnienia jego odporności na zagrożenia, w tym na te płynące z sieci.